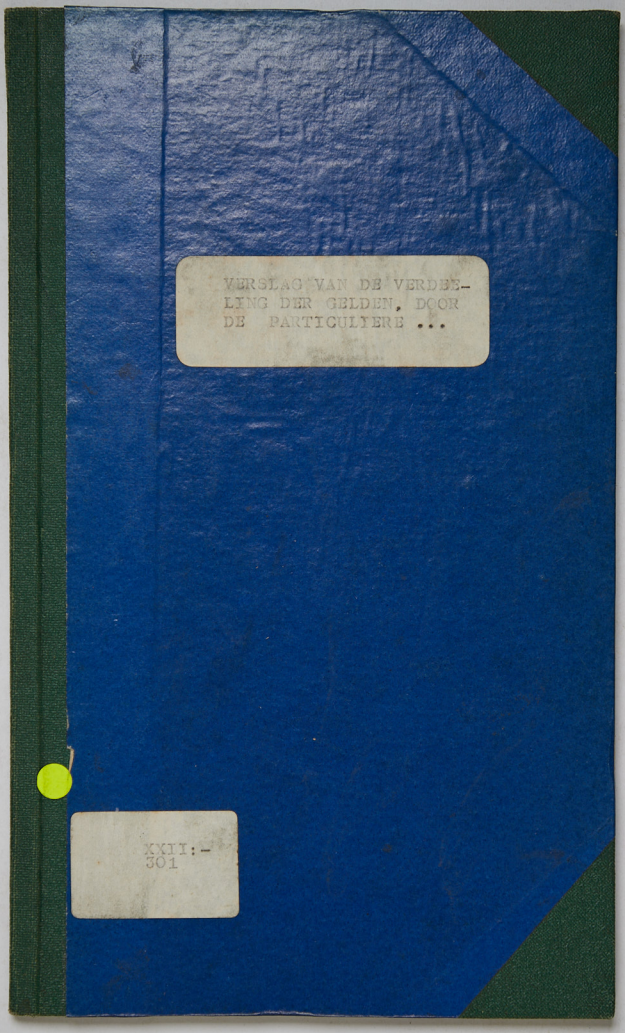
VERSLAG VAN DE VERDEELING DER GELDEN, DOOR DE PARTICULIERE ...
XXVI:-
301

PERPUSTAKAAN NASIONAL

XXII:-
301

PERPUSTAKAAN NASIONAL

XXII-901

VERSLAG

VAN DE

VERDEELING DER GELDEN,

DOOR DE

PARTICULIERE LIEFDADIGHEID

IN

INDIË EN NEDERLAND BIJEENGEBRAGT

TOT LENIGING DER

door den Watersnood van 1861

IN

MIDDEN-JAVA

VEROORZAAKTE RAMPEN.

UITGEBRAGT DOOR HET

COMITÉ VAN GEDELEGEERDEN.

BATAVIA,
LANGE & Co.
1862.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K.EN W.

Item id: 0710 20 90 78

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.

Tanggal : 6 Maret 2012
No. Induk : 19864/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID : 0010-42953760
Beli / Hadiah : Ex. Museum

Door den titel van
heid uitgedrukt, wat
beknopte verantwoordel
tieuliere liefdadigheid,
jare met oud Nederlan
aan ons zijn toevertro
helpen lenigen, door d
Middenjava veroorzaakt
schrijving van die ramp
treden; zoo iets, al m
indertijd is publiek ge
schouwd, ligt geheel b
zelfde reden moeten wij
meld laten, onmiddelij
Indische Gouvernement
gevolgen zooveel mogel
daarvan te worden uit
van Z. E. den Gouvern
aan den eerstondergete
„met ampele magt om
„zakelijk geacht word
„verneur Generaal,
„doen." Want het
commissaris, dat juis
moeijing of inmengin
(bij telegram van 20
vertrouwd, die door
werden ingezameld.
Regering, om zelve
schadeloos te stellen
betrekkelijk lage cij
voor Europeanen af

Door den titel van dit verslag wordt, meenen wij, met juistheid uitgedrukt, wat men hier heeft te wachten. Eenvoudig een beknopte verantwoording van de besteding der gelden, door de particuliere liefdadigheid, zoo in Nederland als in Indië, ten vorigen jare met oud Nederlandsche onbekrompenheid bijeengebragt, die aan ons zijn toevertrouwd geworden, om er de rampen meê te helpen lenigen, door den watersnood van $^{22}/_{23}$ Februarij 1861 in Middenjava veroorzaakt. In een, meer of minder uitvoerige, beschrijving van die ramp zelve kan hier natuurlijk niet worden getreden; zoo iets, al mogt het ook niet, na al hetgeen daaromtrent indertijd is publiek gemaakt, als volkomen overbodig worden beschouwd, ligt geheel buiten de grenzen van ons bestek. Om diezelfde reden moeten wij, hoe ongaarne ook, de maatregelen onvermeld laten, onmiddelijk na de bekendwording der ramp door het Indische Gouvernement beraamd en genomen, om haar noodlottige gevolgen zooveel mogelijk af te wenden. Twee zaken echter dienen daarvan te worden uitgezonderd. Voorcerst de opdragt (bij besluit van Z. E. den Gouverneur Generaal van 28 Februarij 1861, no. 22) aan den eerstondergeteekende van een zending naar Middenjava, „met ampele magt om in het verordenen van alle onverwijld noodzakelijk geacht wordende maatregelen alles te doen, wat de Gouverneur Generaal, ter plaatse zijnde, zoude mogen en kunnen doen." Want het is in deze zijne qualiteit als Gouvernementscommissaris, dat juist aan hém — maar zonder eenige verdere bemoeijing of inmenging van het Gouvernement — door de Regering (bij telegram van 20 Maart 1861) de verdeeling der gelden is toevertrouwd, die door Hare tusschenkomst in Indië waren en nog werden ingezameld. In de tweede plaats het besluit der Indische Regering, om zélve hare Europesche ambtenaren en de officieren schadeloos te stellen. Want het is hoofdzakelijk dááraan, dat het betrekkelijk lage cijfer van de gelden, uit de particuliere liefdegiften voor Europeanen afgezonderd, moet worden toegeschreven.

AL RI.
UM'12
760

Wij gelooven hiermede genoeg gezegd te hebben, om zonder verdere voorafspraak tot de behandeling van ons onderwerp te kunnen overgaan. Als vanzelf doen zich daarbij vier zaken of punten op, die wij, om een juist oordeel over deze onze verantwoording mogelijk te maken, ieder afzonderlijk behooren te bespreken; als:

1) het bedrag der ontvangen liefdegiften,
2) de personen die met de verdeeling belast zijn geworden,
3) de verdeeling der gelden, en de regels die daarbij gevolgd zijn,
4) de uitkomsten der bewezen liefdadigheid.

---

§ 1. BEDRAG DER ONTVANGEN LIEFDEGIFTEN.

a. Liefdegiften, in Indië bijeengebragt.

Naauwelijks was de ramp bekend geworden, of aanstonds zag men op onderscheiden plaatsen van Java de ingezetenen, met een edelmoedige voortvarendheid die verre boven onzen lof verheven is, uit eigen beweging het hunne doen, om de zwaar geteisterde streken te hulp te komen. Kleederen (waaronder een bezending ter waarde van *f* 3336.93 uit Samarang) en voedingsmiddelen (waaronder 2000 picols cargarijst, die de Kapitein titulair der Chinezen te Samarang, Beh Biauwtjoan, ten geschenke gaf) niet medegerekend, werd in weinige dagen tijds door particulieren successievelijk eene som van *f* 32.255.45 ter beschikking van de Residenten der geteisterde gewesten gesteld, ten einde daarmede ten behoeve der noodlijdenden naar goedvinden te handelen. De ondergeteekenden, hoewel deze gelden niet in hunne verantwoording kunnende opnemen, daar zij zonder tusschenkomst van een hunner zijn bijeenverzameld en aan de bedoelde Residenten overgemaakt, meenden het feit zelf in hun verslag niet met stilzwijgen te mogen voorbijgaan. Huns inziens verdient *al* wat de particuliere liefdadigheid gedaan heeft om den nood te lenigen, hier vermelding en lof.

De Regering van haren kant, den vreeselijken omvang der ramp kennende en den algemeenen geest begrijpende, haastte zich, een

algemeen betoon van liefdadigheid, in geheel Nederlandsch Indië, voor te bereiden. Reeds den 1sten Maart werd tot dat einde door den Algemeenen Secretaris, Mr. A. Loudon, de volgende circulaire aan de Hoofden van gewestelijk bestuur, zoo op als buiten Java, afgezonden:

„Uit het officieel nieuwsblad heeft UWelEdGestr. vernomen de „ramp, die Centraal-Java getroffen heeft.

„Ten gevolge van een te voren nimmer in die mate gekenden „hoogen waterstand en daaruit gevolgde overstrooming, is menig „huisgezin, voorzoover het niet in den watervloed verzwolgen werd, „in diepen rouw gedompeld. Ook de op verschillende plaatsen „waargenomen aardstortingen droegen daartoe bij.

„Groot is het verlies, dat aan menschenlevens, aan bezittingen „en aan vernield gewas te betreuren is.

„Maar hoe bewogen ook met het lot van hen, die zoo geheel „onvoorbereid een vroegtijdig graf vonden, niet minder medelijden „dwingt af het ongelukkig lot dergenen, die in de zoo zwaar ge„teisterde streken gespaard gebleven zijn, en wier vooruitzigt bij „gemis aan de eerst noodige voedingsmiddelen in waarheid ramp„zalig heeten mag.

„Wat in de magt der Regering lag, om die zoozeer gevreesde „onheilen vooreerst te voorkomen, is gedaan.

„Het ligt evenwel niet in de magt der Regering alles te doen. „Menschenpligt eischt, dat een ieder die hulp verschaffe, welke in „zijn vermogen ligt. Burgerpligt vordert, dat ieder ingezeten het „zijne bijdrage tot hetgeen leniging aanbrengen kan bij alge„meene ramp.

„Een beroep op die medewerking werd in Nederlandsch Indië „nimmer onverhoord gelaten. Nog nimmer werd dit beroep met „zooveel kans op algemeene deelneming gedaan als thans, en men „mag zich vleijen, dat dit beroep ook in Nederland weerklank „vinden zal.

„Ten einde hen, die door geldelijke bijdragen tot het hierbo„ven omschreven doel wenschen mede te werken, daartoe de ge„legenheid te verschaffen, is het meest doelmatig voorgekomen den „Hoofden van gewestelijk bestuur op te dragen, om ieder in zijn „gewest zonder verwijl de noodige lijsten te doen circuleren, en „van hetgeen bijgedragen mogt worden wekelijks opgave te doen

„in het officieel nieuwsblad, zullende wijders de Directeur van Fi-
„nancien en overige betrokkene autoriteiten omtrent de overmaking
„en aanwending dier gelden van de vereischte voorschriften wor-
„den voorzien.

„UwelEdGestr. gelieve aan het vorenstaande verlangen van den
„Gouverneur Generaal ten spoedigste de vereischte uitvoering te
„geven."

De uitkomst bewees, dat de Regering zich in de gezindheid van Indië's ingezetenen niet had misrekend. Allerwege gaf men aan haar roepstem gehoor. Achtereenvolgens werd er bijeengebragt:

Op JAVA en MADURA, in:

Bagelén (1)	ƒ	194.71⁵
Banjoemas	„	2759.10
Banjoewangi	„	1615.—
Bantam	„	5397.49
Batavia	„	52689.—
Besocki	„	5312.60
Buitenzorg	„	7802.39⁵
Cheribon	„	11291.35
Djoedjocarta (2)	pro	memorie.
Japara	„	3438.67⁵
Kadoe	„	1806.75
Kedirie	„	4803.95
Krawang	„	4114.03
Madioen	„	3971.27
Madura	„	4827.47
Pasarocan	„	8323.50
Patjitan	„	929.—
Pekalongan	„	4109.—
de Preanger Regentschappen	„	4440.05
Transportere	ƒ	127.825.34⁵

(1) Hier, waar ieder die nog wat geven kon, reeds gegeven had, heeft met vergunning van het Gouvernement geen algemeene collecte plaats gehad.

(2) De collecte in de residentie Djoedjocarta kon hier enkel *pro memorie* worden uitgetrokken, daar zij met de algemeene collecte in niet het minste verband heeft gestaan, en hare opbrengst, overeenkomstig het uitgedrukt verlangen der gevers, geheel ten behoeve dier residentie zelve is besteed.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Transportere	*f*	127825.34⁵
Probolingo	„	5865.48
Rembang	„	4556.23
Samarang (1)	„	14535.82
Soerabaija	„	62046.28
Soeracarta	„	5200.71⁵
Tagal	„	5770.28
Te zamen	*f*	225.800.15

Van de BUITENBEZITTINGEN droeg bij:

Amboina en onderhoorigheden	*f*	1195.12
Banda	„	2973.30
Banka	„	1432.16
Benkoelen	„	594.—
Billiton	„	272.39
Borneo's Wester-afdeeling	„	1891.63⁵
Borneo's Zuid- en Oosterafdeeling	„	1778.89⁵
Celebes en onderhoorigheden	„	6495.92
de Lampongs	„	835.04⁵
Menado	„	1504.61⁵
Palembang	„	2715.24
Riouw en onderhoorigheden	„	1584.50
Sumatra's Westkust	„	5107.55
Ternate	„	294.—
Timor	„	560.38⁵
Te zamen	*f*	29.234.75⁵

Wij verkrijgen dus als totaalbedrag van de gelden, *ingeschreven op uitnoodiging van het Gouvernement*, eene som van . . . . . „ 255.034.90⁵

Hier moeten nu nog worden bijgeteld onderscheiden meer of minder belangrijke sommen, *onafhankelijk van de algemeene collecte den Gouvernementscommissaris ter hand gesteld*; als:

door de Directie van de Bata-

(1) Vanhier was reeds *f* 22.696.93 aan de Residenten der noodlijdende gewesten overgemaakt.

viasche Handelsvereeniging . . .	*f*	41.000.—
door de Loge „De ster in het Oosten" te Batavia.	„	1.611.—
door tusschenkomst van den heer RÄHLE, van een onbekende . . .	„	1.000.—
door een ambtenaar in Banjoemas, als restitutie van wat hij uit de algemeene liefdegiften had aangenomen, in de onderstelling dat hem die som door het Gouvernement als schadeloosstelling was toegekend (1).	„	500.—
door het Feestcomité te Malang.	„	125.—
Te zamen	*f*	44.236.—

Het vorenstaande bijeentrekkende; als:

a. gelden, bijeengebragt op uitnoodiging van het Gouvernement, op Java en Madura tot een bedrag van	*f*	225.800.15
in de Buitenbezittingen tot een bedrag van	„	29.234.75[5]
uitmakende te zamen . . .	*f*	255.034.90[5]
b. gelden, onafhankelijk van de algemeene collecte aan den Gouvernements-commissaris ter hand gesteld, tot een gezamenlijk bedrag van . .	„	44.236.—
verkrijgen wij als totaal van de gelden, in Indië door de algemeene liefdadigheid bijeengebragt, van wier besteding in dit verslag rekenschap zal worden gegeven, eene som van	„	299.270.90[5] (2)

(1) Dezen post meenden wij onder de ontvangsten te moeten boeken, omdat het geld door den Resident van Banjoemas nu eenmaal was uitbetaald.

(2) De Directie van Financiën komt natuurlijk tot een geheel ander eindcijfer, daar 's Lands kas meest verantwoorden *al* wat in Indië in 's Lands kas was gestort, van waar ook afkomstig en voor wien ook bestemd. Het ver-

Al wat in geld of geldswaarde, zonder tusschenkomst van een der ondergeteekenden, door de gevers ter beschikking van de Residenten der geteisterde gewesten is gesteld — ten bedrage van *f* 35.592.38, de 2000 picols cargarijst van den Kapitein titulair der Chinezen te Samarang niet meêgerekend — is hier natuurlijk buiten rekening gelaten.

b. Gelden, uit Nederland ontvangen.

De woorden, door het Indische Gouvernement in de boven meêgedeelde circulaire gesproken: „Men mag zich vleijen, dat dit beroep" (op algemeene medewerking tot leniging der door den watersnood veroorzaakte rampen) „ook in Nederland weerklank vinden zal," werden op een treffende wijze bewaarheid. Onmiddelijk nadat (per mail van 13 April) het droeve nieuws in Nederland bekend was geworden, vereenigden in Amsterdam, Rotterdam en 's Hage eenige van de aanzienlijkste ingezetenen zich tot commissies, die lijsten lieten circuleren of collectes langs de huizen deden bij hun stadgenooten, en in de nieuwsbladen zich bereid verklaarden tot ontvangst en overmaking van alle gelden, die men

---

schil is echter slechts schijnbaar. Telt men bij het cijfer van *f* 299.270.90[3], dat door de handen der ondergeteekenden is gegaan en dus hier dient te worden verantwoord,

[1]) de gelden, door ingezetenen van Indië bijeengebragt en zonder tusschenkomst van een der ondergeteekenden aan de Residenten der noodlijdende gewesten overgemaakt of ter hand gesteld, ten bedrage van *f* 35.592.38.

[2]) de Arnhemsche collecte, te Samarang in 's Lands kas gestort en dien ten gevolge door de Directie van Financiën onder de in Indië ontvangen liefdegiften verhandeld, ad *f* 3.642,25.

[3]) het bedrag van vier assignaties op personen in Indië, en aldaar in 's Lands kas gestort, maar afkomstig van het Haagsche Comité, ad *f* 115.

dan komt men tot een totaal van . . . . . *f* 338.620.53[3].

En daarvan aftrekkende de gift van het Malangsche feestcomité, die niet door tusschenkomst van 's Lands kas is verhandeld, en dien ten gevolge bij de Directie van Financiën ook niet kon geboekt worden, ad . . . . *f* 125,

houdt men over een cijfer van . . . . . *f* 338.495.53[3],

dat door de Directie van Financiën als het eindcijfer van de uit Indië ontvangen liefdegiften wordt opgegeven.

Omtrent het eindcijfer van de liefdegiften, uit het moederland ontvangen, bestaat eveneens tusschen de opgave der Directie van Financiën en die van het Comité een schijnbaar verschil, dat te zijner plaatse zal worden opgehelderd.

ook élders voor het zwaargeteisterde Middenjava mogt willen afzonderen. Hun edel pogen vond onverdeelden bijval, zoo bij den Koning als bij de Natie. Aan het hoofd der Staatscourant van 21 April las men: „De Koning heeft met bijzonder welgevallen „gezien, dat terstond na het vernemen van de ontzettende rampen, „waardoor een gedeelte van Java in Februarij jl. is getroffen, zich „hier te lande verschillende commissien hebben gevormd tot het „opwekken der liefdadigheid van Nederlands ingezetenen, ten be„hoeve der slagtoffers van die rampen en tot het inzamelen van „de vruchten dier edele pogingen, tot welk einde ook nog ande„re gelegenheden zijn opengesteld.

„Wenschende de overmaking der aldus bijeen te brengen gelden „zooveel mogelijk te vergemakkelijken, heeft Z. M. den Minister „van Kolonien gemagtigd om die gelden in ontvangst te nemen, „ten einde in Nederlandsch-Indië onverwijld gulden voor gulden „te worden uitgekeerd aan wien het behoort."

Bij het woord voegde de Koning de daad. Hij en al de leden van zijn doorluchtig stamhuis stelden aanzienlijke sommen ter beschikking van de Haagsche Commissie. Ook bij de Natie openbaarde zich een algemeene geestdrift. Alom vormden zich subcommissies; boekwerken werden uitgegeven, loterijen tot stand gebragt (waaronder die te Delft, wier opbrengst alleen *f* 11.776.15 beliep), concerten georganiseerd, ten voordeele der slagtoffers van den watersnood; en zoo kon successievelijk worden overgemaakt:

a. door het 's Gravenhaagsche Comité (bestaande uit Z. D. H. DEN HERTOG VAN SAXEN WEIMAR, en de h. h. J. J. ROCHUSSEN, G. L. BAUD, J. C. REIJNST, A. DE KOCK, en J. W. H. SMISSAERT), bij missive van 6 Mei vier assignaties, invorderbaar in Indië, tot een gezamenlijk bedrag van . . . . . *f* 115.—
benevens, door tusschenkomst van het Departement van Koloniën. . . „ 39.000.—

f 39.115.—

den 23sten Mei, door tusschenkomst van het Departement van Koloniën . . . . . „ 14.000.—

Transportere *f* 53.115.—

	Transportere	*f* 53.115.—
den 7den Junij, langs denzelfden weg.	"	5.885.—
den 9den Julij, " "	"	2.800.—
den 9den Augustus, " "	"	3.600.—
den 24sten September, " "	"	4.500.—
den 8sten December, " "	"	3.246.43
den 24sten December, " "	"	92.10
	Te zamen *f*	73.238.53

uitmakende, met inbegrip van het door genoemd Comité aan verschillende onkosten betaalde, ad. *f* 246.33

het totaalbedrag der liefdegiften, door het Comité ontvangen, ad . . . . . *f* 73.484.86

b. door de Amsterdamsche Commissie (bestaande uit de h. h. VAN EEGHEN en Cº, CRAMERUS en Cº, JAMES BARGE, KREGLINGER en Cº, H. en D. RAHUSEN, BUNGE en Cº, ALSTORPHIUS en VAN HEMERT, VAN STAPHORST LAUTZ en Cº, B. H. SCHRÖDER en Cº, GRANPRÉ MOLIÈRE en Cº, SPENGLER en Cº, de O. I. Maatschappij van Administratie en Lijfrente, J. J. A. SANTHAGENS, en LOUIS BIENFAIT & ZOON):

Een wissel, groot *f* 43000 Ned. Cᵗ., getrokken à 99½%	*f*	43.216.08
Een wissel, groot *f* 3800 Ned. Cᵗ., getrokken à 99¾%	"	3.809.52
Een wissel, groot *f* 350 Ned. Cᵗ., getrokken à 100½%	"	348.25
Te zamen	*f*	47.373.85

vertegenwoordigende, wanneer men het verschil van den wisselkoers in rekening brengt, het totaalbedrag der door de Amsterdamsche Commissie verzamelde liefdegiften, ad . . . . . *f* 47.150.—

c. Door de Rotterdamsche Commissie (bestaande uit de h. h. Mr. A. BAKKER, R. W. BESIER, P. 's JACOB, J. W. BUNGE, E. P. J. DRIEBEEK, W. VAN DAM, W. DORREPAAL, J. DOORNIK, Mr. A. HOIJNCK VAN PAPENDRECHT, A. VAN HOBOKEN VAN RHOON en PENDRECHT en BAARLAND,

M. P. KETELAAR, D. H. A. KOLFF, J. MEES, J. W. L. VAN OORDT, G. J. VAN OORDT, J. J. VAN OVERZEE, J. PLUIJGERS, L. PINCOFFS, J. D. FRANSEN VAN DE PUTTE, J. RUEB, W. RUIJS JDZN, B. SUERMONDT WZN, A. VLIERBOOM en M. WIJT):

door tusschenkomst van het Departement van Koloniën eene som van	"	27.500.—
Een wissel, groot *f* 1845 Ned. Ct., getrokken à 98%	"	1.882.65
Eene traite, invorderbaar te Batavia, groot . .	"	200.—
Te zamen	*f*	29.582.65
uitmakende, in aanmerking genomen het verschil van den wisselkoers, het totaalbedrag der bij de Rotterdamsche Commissie ingekomen liefdegiften, ad	"	29.545.—
d. door andere Commissies en door particulieren, als:		
door tusschenkomst van den heer RUEB, van twee zijner vrienden in Nederland	"	1.100.—
door tusschenkomst van den heer TUTEIN NOLTHENIUS, van een vriend in Nederland . . .	"	100.—
door het Departement van Koloniën, namens eene Commissie te Dordrecht *f* 1910.93, en namens eene Commissie te Naarden *f* 45.60; te zamen	"	1.956.53
door het Departement van Koloniën het bedrag van een wissel, door den heer SWALUE te Amsterdam getrokken op den heer H. MUTTER, ad *f* 200; namens eene Commissie te 's Hertogenbosch *f* 1.206.90; en namens de h. h. WEIJTINGH en BRAVE te Amsterdam *f* 79.60; te zamen	"	1.486.50
door Mevrouw de wed. E. A. SCHILL	"	100.—
door den heer J. J. A. SCHILL	"	100.—
door het Departement van Koloniën, namens eene Commissie te Meppel *f* 366.60; en namens den Burgemeester van Haskerland, als bij hem gestort, *f* 50; te zamen	"	416.60
Transportere	*f*	5.259.63

Transportere	*f*	5.259.63
Door het Departement van Koloniën, namens eene Commissie te 's Hertogenbosch *f* 36.98; en namens eene Commissie te Leeuwarden *f* 1.458.04; te zamen	„	1.495.02
door het Departement van Koloniën, namens den heer G. KRAMER te Bergen, het door hem in Noorwegen ingezamelde	„	96.—
door den heer H. NIJGH te Rotterdam het provenu van een door hem uitgegeven boekwerk.	„	2.043.28
door het Departement van Koloniën, de opbrengst van een concert te Maastricht . . .	„	251.76
door het Departement van Koloniën, namens eene Commissie te Tiel *f* 506.78, en namens den heer D. FRANKAMP te Vught, het provenu van een door hem uitgegeven werkje, groot *f* 9.10; te zamen	„	515.88
door het Departement van Koloniën, de opbrengst van de verloting eener schilderij, afgestaan door den kunstschilder F. R. LACHENWITZ te Dusseldorf	„	525.—
door Dⁿ. BRUMUND, de opbrengst eener loterij, door zijne kinderen te Maastricht georganiseerd ten voordeele der noodlijdenden te Solo	„	151.—
door het Departement van Koloniën, van verschillende particulieren	„	742.—
door idem, van idem	„	43.80
door idem, van idem	„	7.50
Te zamen	*f*	11.130.87

Trekken wij nu de onder *a*, *b*, *c*, en *d* uitgetrokken posten bijeen, als:

a. de gelden, overgemaakt door het Haagsche Comité, ad	„	73.238.53
b. die, overgemaakt door de Amsterdamsche Commissie, ad	„	47.373.85
c. die, overgemaakt door de Rotterdamsche Commissie, ad	„	29.582.65
Transportere	*f*	150.195.03

	Transportere	*f* 150.195.03
d.	die, overgemaakt door andere Commissies en door particulieren, ad	„ 11.130.87
	dan verkrijgen wij, als totaalbedrag van de uit Nederland overgezonden liefdegiften, eene som van	*f* 161.325.90(1)

Buitendien werden nog *f* 1379.70 door eene andere Commissie te 's Hage (bestaande uit de h. h. GROEN VAN PRINSTERER, MACKAY en ELOUT VAN SOETERWOUDE) ter beschikking van het lid van den Raad van Ned. Indië, Mr. L. W. C. KEUCHENIUS, gesteld; en door de h. h. G. L. DORREPAAL en R. J. STOK te Samarang, gedelegeerden van eene Commissie te Arnhem, eene som van *f* 3642.25 ter beschikking van den Resident van Bagelén.

Wanneer men in aanmerking neemt, hoeveel tonnen schats in Nederland, weinige weken voordat vanhier de bede om hulp kwam, waren gevraagd en gegeven om een soortgelijke ramp op eigen bodem te lenigen, zal men voorzeker niet aarzelen, aan het moederland den welverdienden lof te geven, dat het zich tegenover zijn zonen in Indië niet onbetuigd heeft gelaten.

RECAPITULATIE

der door de ondergeteekenden te verantwoorden gelden.

Uit Indië ontvangen	*f* 299.270.90[2]
Uit Nederland overgemaakt	„ 161.325.90
Totaal	*f* 460.596.80[2]

§ 2. PERSONEN DIE MET DE VERDEELING BELAST ZIJN GEWORDEN.

De Directie van de Bataviasche handelsvereeniging en de Loge „De Ster in het Oosten" droegen de verdeeling der door die beide

(1) Wanneer men van dit totaalcijfer aftrekt al wat niet door tusschenkomst van het Departement van Kolonien is overgemaakt, en er daarentegen bij telt de *f* 1379. 70, die langs dien weg door de h. h. Groen, Mackay en Elout aan Mr. Keuchenius zijn gezonden, verkrijgt men een eindcijfer van *f* 109.539.82, zijnde het bedrag van de giften uit Nederland, voorzoover zij bij de Directie van Financiën zijn verhandeld.

Ligchamen bijeengebragte gelden aan den Gouvernements-commissaris op.

De Indische regering belastte dezen, bij telegram van 20 Maart, ook met de verdeeling van de opbrengst der algemeene collecte, die zij, onmiddelijk na het bekend worden van de ramp, door tusschenkomst der Hoofden van gewestelijk bestuur had uitgeschreven.

Het Haagsche Comité benoemde tot zijne gedelegeerden de heeren JHR. MR. H. C. VAN DER WIJCK en N. TRAKRANEN, president van de factorie der Nederlandsche Handelmaatschappij.

De Amsterdamsche commissie de firma PAINE, STRICKER & Co.

De Rotterdamsche commissie de Directie der Bataviasche Handelsvereeniging.

De gelden, die men zonder tusschenkomst van een dezer Commissiën uit Nederland aan het Indische Gouvernement overmaakte, werden door dit laatste ter beschikking van een of ander der gedelegeerden gesteld.

De Bataviasche Handelsvereeniging verzocht al spoedig den gewezen Gouvernements-commissaris, zich wel te willen belasten met de taak der besteding van de liefdegiften, door hare lastgeefster, de Rotterdamsche commissie, overgemaakt.

Nagenoeg te zelfder tijd trad de heer CRAMERUS, namens de firma PAINE, STRICKER & Co, met hem in overleg nopens de besteding der gelden, die door de Amsterdamsche commissie ter beschikking van genoemde firma waren gesteld.

Dit een en ander; in verband met het feit, dat die gecommitteerden toch geheel volgens dezelfde beginselen wilden handelen, die met stilzwijgende goedkeuring der regering door den Gouvernements-commissaris bij de verdeeling van de opbrengst der algemeene collecte ten grondslag waren gelegd; gaf dezen laatste aanleiding, om, in overeenstemming met zijnen mede-gedelegeerde van de Haagsche commissie, den heer TRAKRANEN, aan de gezamenlijke gedelegeerden hunne vereeniging tot één gemeenschappelijk Comité voor te stellen, ten einde in gemeen overleg de ontvangen liefdegiften zoo nuttig mogelijk te besteden. Eenparig trad men tot dat voorstel toe, en besloot vervolgens, al de verschillende fondsen, die men onder zijn beheer had, tot één geheel te vereenigen. Ook de gelden waarover de gewezen Gouvernements-commissaris uit kracht van deze zijne qualiteit nog te beschikken had, waren hieronder begrepen. Van-

daar, dat hij zich haastte, het gebeurde ter kennisse van den Gouverneur-Generaal te brengen, hetgeen een verklaring namens Z. E. uitlokte, dat het Hare volkomene goedkeuring wegdroeg.

Na de vorming van het Comité en de zamensmelting der fondsen zijn natuurlijk al de nog uit te keeren schadeloosstellingen en tegemoetkomingen door de leden van het Comité in gemeen overleg vastgesteld. Het Comité heeft den eerstondergeteekende, dien het, door zijne positie als gewezen Gouvernements-commissaris en door de Regering belast met de verdeeling der algemeene liefdegiften, het best in staat rekende om de beschikbaarstelling der gelden bij de verschillende landskassen en hun verdeeling in overleg met den Directeur van Financiën en de betrokken Hoofden van gewestelijk bestuur te regelen, verzocht en bereid gevonden, om de uitvoering der besluiten van het Comité op zich te nemen. Wat men gemeenschappelijk bepaald had, is door zijne tusschenkomst als orgaan van het Comité geregeld ten uitvoer gelegd.

Ten slotte dient hier nog te worden aangeteekend: dat zoowel vóór als na de vorming van het Comité de verdeeling der voor bepaalde klassen toegestane geldsommen onder de bijzondere personen, met andere woorden: hare besteding in het klein, behoudens eenige algemeene regels (waarover later) geheel is overgelaten aan de Hoofden van gewestelijk bestuur in de betrokken Residenties. En hoewel deze laatsten nooit eenige uitdeeling hebben gedaan, zonder vooraf de goedkeuring hetzij van den Commissaris of van het Comité te vragen, men is dezerzijds altijd den eenmaal aangenomen stelregel trouwgebleven, door zich stipt te houden aan hunne voorstellen. Trouwens, zij waren, uit den aard der zaak, de aangewezen personen om die détailkwesties te beoordeelen. De residenten toch, als zijnde het hoofd van de Europesche gemeente in hun gewest, moesten geacht worden hare belangen en behoeften beter dan iemand te kennen; de residenten waren de eenigen, die de middelen bezaten om een uitdeeling op groote schaal onder de inlandsche bevolking behoorlijk te kunnen overzien en leiden. Dat was dan ook, van den eersten oogenblik af, zoo begrepen door den Gouvernements-commissaris, bij de toepassing van het voorschrift der Indische Regering om „in of na overleg met de betrokken Re„sidenten" de opbrengst der algemeene collecte te verdeelen. Overigens zijn al de giften van particulieren, die niet door de handen der on-

dergeteekenden zijn gegaan — zooals b. v. de gelden, in Arnhem bijeengebragt en aan de heeren DOORNBAAL en STOK te Samarang overgemaakt — eveneens ter beschikking van de Hoofden van gewestelijk bestuur gesteld. Wel een bewijs, hoe volstrekt algemeen de overtuiging was, dat de hulp en tusschenkomst van die ambtenaren niet gemist kon worden.

---

§ 3. HOE DE GELDEN VERDEELD, EN WELKE REGELS DAARBIJ GEVOLGD ZIJN.

De Directie der Bataviasche Handelsvereeniging verzocht den Gouvernements-commissaris, bij de aanbieding der door haar bijeengebragte *f* 41,000, die gelden te willen doen strekken „tot leniging „van den nood, vooral van hen die tot de Christelijke bevolking „behooren, en die dus meer dan de eigenlijke bevolking in dit „geval afhankelijk zijn van de algemeene liefdadigheid" [1].

De algemeene regelen, waaraan de Gouvernements-commissaris, na vooraf de zaak met hen besproken te hebben, de Hoofden van gewestelijk bestuur in de geteisterde gewesten bond bij de verdeeling en besteding der liefdegiften die niet onder zulk een uitdrukkelijk voorbehoud waren gegeven, zijn vervat in een nota, den 4den April 1861 door dien Commissaris aan genoemde Residenten afgezonden, en waaruit hier het volgende wordt medegedeeld:

„Evenals in Nederland zal op Java het, bij het Koninklijk be„sluit van 6 Februarij 1861 aangenomen beginsel behooren te „worden gevolgd, van die noodlijdenden te bedeelen, wien het ont„breekt aan eigen middelen tot herstel van het verlies of tot voor„ziening in hunne behoefte.

„De bedeelden vallen naar hunnen landaard en stand in vier „kategoriën:

„*a*) Europeanen,

„*b*) Inlandsche Hoofden,

„*c*) de overige inlandsche bevolking,

„*d*) Chinezen en andere vreemde Oosterlingen.

„ad *a*.

[1]) Bij schrijven van 2 Maart 1861.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

„ . . . . . Door speciale kommissiën" (uit de ingezetenen gekozen)
„ worden . . . . . de verliezen dergenen, die voor bedeeling in aanmer-
„ king komen, zooveel doenlijk geconstateerd.

„ Waar personen voor bedeeling in aanmerking wenschen te ko-
„ men, en aan de juistheid der door hen ingediende opgaven wordt
„ getwijfeld, kan de bekrachtiging daarvan onder eede worden ge-
„ vorderd.

„ De kommissiën maken een staat op van de te doene bedeelin-
„ gen, en onderwerpen die aan de goedkeuring van het Hoofd van
„ gewestelijk bestuur, die daarna het bedrag, ook in verband tot
„ de beschikbare fondsen, regelt en aan de uitbetaling gevolg geeft.

„ ad *b*.

„ De verliezen der inlandsche Hoofden beneden den rang van
„ Regent [1] en boven dien van dessahoofd worden door of van
„ wege het hoofd van gewestelijk bestuur, met behulp van den
„ betrokken Regent, zoo nauwkeurig doenlijk bepaald, daarvan
„ eene gespecificeerde opgave gevormd, en in verband tot de be-
„ schikbare fondsen vastgesteld, welk gedeelte daarvan zal kunnen
„ worden uitgekeerd.

„ Zooveel mogelijk zal de vergoeding ten minste de helft van het
„ verlies bedragen.

„ ad *c*.

„ . . . . . Uitkeeringen van geld aan den inlander komen minder
„ doeltreffend voor, zoowel omdat het getal te bedeelen personen
„ hiervoor te groot is, zoodat de bedeeling per hoofd te onbedui-
„ dend zou zijn om veel te kunnen helpen, als uithoofde van de
„ groote moeijelijkheid om zulk eene bedeeling juist te doen plaats
„ hebben, en de weinige zekerheid dat het geld op eene doelmatige
„ wijze zou worden besteed. . . . .

„ Bovenal verdient in aanmerking te komen eene vergoeding van
„ het verloren vee. . . . .

„ Na het vee komt in aanmerking de uitdeeling van akkerbouw-
„ gereedschappen.

„ Daar waar vrees bestaat voor gebrek aan voedingsmiddelen in
„ de vier of vijf laatste maanden vóór het invallen van den rijst-
„ oogst voor het volgende jaar, behoort een gedeelte der beschik-

---

[1]) Voor tegemoetkoming aan de Regenten zorgde het Gouvernement zelf.

„bare fondsen besteed te worden voor den inkoop van padie, in
„den tijd dat deze het goedkoopst pleegt te zijn, ten einde die,
„zoodra de nood zich doet gevoelen, onder degenen te verdeelen,
„die niet in staat zijn door arbeid den kost te verdienen.

„De dessahoofden kunnen, waar dit blijken mogt noodig te zijn,
„bovendien nog door verstrekkingen van een paard, van kleede-
„ren, lijnwaden of zelfs van geld worden te gemoet gekomen, ter
„beoordeeling van het Hoofd van gewestelijk bestuur, daar waar
„voldoende zekerheid bestaat, dat dit goed zal worden besteed. . . . .
„ad *d*.

„Door de Chinesche officieren en vermogende ingezetenen op de
„hoofdplaatsen is niet onaanzienlijk tot leniging van de ramp bij-
„gedragen.

„Het is billijk, dat de Chinezen die door de ramp geleden heb-
„ben en tot een staat van noodlijdendheid zijn gebragt, voor ge-
„brek bewaard en in staat gesteld worden hun beroep te hervatten.

„Bij de verdeelingen zullen hunne officieren, dan wel het vertrou-
„wen van het Bestuur bezittende Chinesche ingezetenen, behooren
„geraadpleegd te worden.

„De verdeelingen kunnen bij voorkeur in geld geschieden, daar
„het aan te nemen is, dat dit door de begiftigden goed zal
„besteed worden.

„Andere vreemde Oosterlingen hebben vermoedelijk weinig door
„de ramp geleden; waar dat echter het geval is en zij werkelijk
„noodlijdend mogten zijn, kunnen ook zij bedeeld worden.

„Zoodra de opgaven der geleden verliezen ontvangen zijn, zal
„het aandeel van iedere residentie in de reeds ontvangen liefdegif-
„ten door den Commissaris voorloopig worden bepaald in verband
„tot de reeds ontvangen bedeelingen en het door vele der gevers
„te kennen gegeven verlangen, dat de giften in de eerste plaats
„behooren te strekken tot vergoeding van de door Europeanen gele-
„den schade; een verlangen, dat billijk voorkomt, wanneer in aan-
„merking wordt genomen, dat ook door Europeanen het meest is
„bijgedragen, en de landgenooten van deze daardoor het eerst voor
„bedeeling in aanmerking komen.

„De bedeelingen, onder *a*, *b* en *c* bedoeld, behooren onverwijld
„plaats te hebben nadat de noodige opgaven volledig zijn verkregen.

„Voor de betrokkenen toch heeft het groote waarde, spoedig in „het genot daarvan te worden gesteld, ten einde zich weder huise„lijk te kunnen inrigten of hun bedrijf voort te zetten. . . . .

„Na afgeheelen afloop van de verdeeling dient ieder Hoofd een „omstandig verslag daarvan aan den Commissaris in."

Wat de bestemming der liefdegiften uit het moederland betreft, ontvangen lang na het vaststellen dezer nota, valt het volgende op te merken.

De Haagsche Commissie formuleerde hare wenschen omtrent de besteding der gelden die zij bijeenbragt, in haar schrijven van 25 April aan de beide heeren die zij tot hare gedelegeerden benoemde, aldus:

„Naar het inzien van onze commissie rust, ter voorkoming van „verdere onheilen, op het Indisch bestuur *wel* de verpligting om „in de eerste behoeften der zwaar geteisterde bevolking te voor„zien; *wel* vordert het staatsbelang, dat die bevolking door gemeld „bestuur de middelen worden verschaft om hare rijstvelden zoo „spoedig mogelijk weder onder kultuur te kunnen brengen. Maar „er zijn door die bevolking, welligt ook door min gegoede Euro„peanen en derzelver afstammelingen, wel denkelijk verliezen gele„den, die meer eigenaardig door bijdragen van bijzondere personen, „zoo niet geheel dan toch ten deele, kunnen worden gelenigd of „vergoed.

„De ondergeteekenden hebben zich bij hunne vereeniging gemeld „doel voor oogen gesteld. . . . . Wij nemen de vrijheid Uwe hulp „in te roepen, met verzoek wel de goedheid te willen hebben, om, „na ontvangst van onze remises, het bedrag derzelven te willen „aanwenden of te doen aanwenden op de wijze zooals door ons „wordt bedoeld."

De Rotterdamsche Commissie bepaalde zich tot de algemeene opmerking, dat zij de door haar ingezamelde gelden wenschte te zien aangewend „ter ondersteuning van hen welke bij de ramp „schade geleden hadden."

De Amsterdamsche Commissie eindelijk schreef aan hare gedelegeerden over dit punt het volgende:

„Wij nemen de vrijheid UEd. opmerkzaam te maken, dat wij „ongaarne zouden zien dat de gelden ter dispositie van het Gou„vernement kwamen; daar het oogmerk der Commissie altijd ge-

„weest is, dezelve te doen dienen tot leniging der ongelukkig ge-
„wordene Javanen, hetgeen bij het Gouvernement moeijelijk te be-
„oordeelen zou zijn."

Het behoeft wel naauwelijks gezegd te worden, dat met de gelden, voor een bepaald doeleinde of onder een bepaald voorbehoud gegeven, stipt is gehandeld overeenkomstig het uitgedrukt verlangen der gevers. Zoo zijn b. v. de *f* 41,000, door den Bataviaschen Handelsstand hoofdzakelijk ten behoeve van de Christenbevolking bijeengebragt, ook voor verreweg het grootste gedeelte ten haren behoeve besteed. Hoewel het, vooral door de later gevolgde zamensmelting der fondsen tot één geheel, onmogelijk is, dit in bijzonderheden aan te toonen, het blijkt, naar de meening der ondergeteekenden, voldoende uit het eindcijfer der aan die klasse van noodlijdenden gedane bedeelingen.

Bij de besteding in het klein door de betrokken Residenten van de geldsommen, door den Gouvernements-commissaris en het Comité voor een bepaalde klasse van noodlijdenden hun toegestaan, hebben voortdurend gegolden de regels, door eerstgenoemde in zijne nota van 4 April gesteld. Zoo zijn dan ook — om een voorbeeld te noemen — alle aanvragen van Europeanen om ondersteuning beoordeeld door plaatselijke Commissies, op last van den Gouvernements-commissaris, tijdens zijne aanwezigheid in de overstroomde streken, uit den boezem der Europesche gemeente gekozen. Alleen heeft men, naarmate de mild toevloeijende giften dit toelieten, begrepen de bedeelingen ook tot dezulken te moeten uitstrekken, die, ofschoon niet behoorende tot de noodlijdenden in den striktsten zin des woords, toch door den watersnood verliezen geleden hadden, tot vergoeding waarvan die giften bestemd waren.

Wat voorts in het algemeen de overwegingen betreft, die den Gouvernements-commissaris en het Comité bij zijne handelingen geleid hebben, valt het volgende meê te deelen.

Op den voorgrond heeft gestaan het denkbeeld, dat de Regering zich meer speciaal het lot van de inlandsche bevolking zou aantrekken, en de noodige maatregelen nemen om die voor gebrek te behoeden. Met andere woorden: men is van de overtuiging uitgegaan, dat voor de voeding van den inlander de Regering zou zorgen. Wat door deze laatste tot dat einde verrigt is, behoort natuurlijk in dit verslag niet te huis.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

In de tweede plaats heeft zoowel de Commissaris als het Comité zich ten regel gesteld, om de gedeeltelijke vergoeding van de schade, door de inlandsche bevolking aan huisraad, vee en akkerbouwgereedschappen geleden, die men begreep haar uit de particuliere liefdegiften te mogen en, omdat het Gouvernement toch niet *alles* kon doen, ook te moeten toekennen, zoo min mogelijk, uitgezonderd enkel aan de Hoofden, in den vorm van geld uit te keeren [1]. De motieven waardoor men daartoe genoopt werd, zijn in de boven meêgedeelde nota van 4 April aan de betrokken Residenten blootgelegd. Een overwegend bezwaar tegen hoofdelijke uitdeelingen van geld was het overgroote aantal van de inlandsche huisgezinnen die schade geleden hadden. Men achtte het bepaald ondoenlijk, voor meer dan twintigduizend gezinnen ieders schade afzonderlijk te constateren; en al ware daar ook kans toe geweest, de totale versnippering der fondsen, die van individuële tegemoetkomingen in geld onvermijdelijk te voorzien was, bleef een onovérkomelijk struikelblok. Daar kwam nog iets anders bij; de vrees namelijk, dat het geld óf door den inlander, met zijne gewone zorgeloosheid, aan nuttelooze dingen verkwist zou worden, óf door zijne Hoofden — vooral door zijn eigengekozen dorpshoofden, bij wie de geneigdheid daartoe het sterkst pleegt te zijn — geheel of gedeeltelijk ten eigen behoeve misbruikt. Om al die redenen meende men de voorkeur te moeten geven aan uitdeeling van vee en akkerbouwgereedschap.

Dat voor de Hoofden op dien regel een uitzondering werd gemaakt, zal iedereen moeten billijken, die ooit op Java gereisd heeft. Wij Europeanen zijn aan die Hoofden voor hunne, zoo dikwerf onmisbare, gastvrijheid en hulp zóóveel dank verschuldigd, dat men zich zedelijk verpligt achtte, den vorm te kiezen, die hun het aangenaamst was. Men is daar te eer toe overgegaan, omdat men *hier* zich door geen enkel van de boven opgenoemde bezwaren behoefde te laten weêrhouden.

In de derde of laatste plaats is als beginsel aangenomen, om

---

1) Waar echter de Residenten uitkeering van geld verkieslijker en uitvoerlijk rekenden — gelijk in Soeracarta, en gedeeltelijk ook in Banjoemas, het geval is geweest — heeft men gemeend, zich verlatende op hun doorzigt en meerdere locale kennis, hun afwijking van dien regel te mogen vergunnen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

aan degenen tegenover wie, door hun geringer aantal, hun ontwikkeling en positie, tegemoetkoming in geld uitvoerlijk was — aan de Europeanen, aan de inlandsche Hoofden, en aan de Chinezen — niet meer te vergoeden dan twee derde van de geleden schade. Alleen voor werkelijk behoeftigen is op dien regel een uitzondering gemaakt; aan dezulken is veelal het gehééle bedrag van wat zij verloren hadden, vergoed. Voor de overigen achtte men een vergoeding van twee derde der geleden verliezen voldoende, om door eigen inspanning en vlijt de ramp weêr te kunnen te boven komen. Daarbij, van den eersten oogenblik af is men van oordeel geweest, dat meer het denkbeeld van tegemoetkoming dan dat van algeheele schadeloosstelling op den voorgrond behoorde te staan. De bevoordeeling dezer drie klassen van noodlijdenden boven het gros der inlandsche bevolking zou anders ál te onevenredig zijn geweest.

Wij zouden alsnu kunnen overgaan tot het mededeelen van de cijfers der, aan de onderscheidene klassen van noodlijdenden gedane, bedeelingen. Maar tot regt verstand van die cijfers, en ter oplossing van bedenkingen die waarschijnlijk onder het doorbladeren bij menigeen zouden oprijzen, zal het noodig zijn, vooraf nog eene en andere opmerking in het midden te brengen.

Zoo zal al ligt iemand vragen, waarom voor de residentie Djocjocarta, die toch even goed als Bagelén, Banjoemas, Soeracarta en Kadoe door den watersnood van $^{22}/_{23}$ Februarij had geleden, geen gelden zijn afgezonderd. Op die vraag kan het allezins bevredigende antwoord worden gegeven, dat dáár, na de overmaking eener gift van *f* 850 door de Samarangsche Handelsvereeniging, geen hulp van buiten meer noodig is geweest, doordien men aanstonds uit eigen middelen in den nood heeft weten te voorzien. Een collecte, den 4den Maart (vóór de ontvangst der circulaire van den Algemeenen Secretaris) door den Resident onder de ingezetenen van Djocjo en de landhuurders in de binnenlanden uitgeschreven, bleek; in verband met de milde giften van den Sultan, den Pangéran Ngabèhi, den Pangéran Adipatti Socria Sasra Ningrat, en den Kapitein der Chinezen Lie Tiam Ling; daartoe voldoende te zijn. Hare opbrengst, ten bedrage van *f* 6.321.60, werd, volgens het uitdrukkelijk verlangen der gevers, onmiddelijk en uitsluitend ten behoeve van de noodlijdende bevolking der Residentie zelve be-

steed, buiten eenige bemoeijenis van den Gouvernements-commissaris. Maar vandaar dan ook, dat van een verantwoording dier gelden in dit verslag geen sprake kon zijn.

Al verder vereischt het eenige toelichting, waarom hier onder de uitgaven, voor Kediri *f* 12.764.65[5], voor de noodlijdende bevolking van Makian *f* 10.000, en voor Palembang *f* 5.000 staan uitgetrokken. De rampen toch waardoor die gewesten achtereenvolgens zijn getroffen, staan met den watersnood van $^{22}/_{23}$ Februarij 1861 in niet het minste verband; en, strikt genomen, heeft men dus geld, dat voor de slagtoffers van dien watersnood was bijeengebragt, eigenmagtig tot een ander doeleinde aangewend. Maar, zoo ooit, dan mogt men hier, naar de eenparige overtuiging van de ondergeteekenden, zich een dergelijke vrijheid veroorloven, omdat het hier een beschikken gold over fondsen, die voor hun oorspronkelijke bestemming niet meer konden dienen. Nadat aan alle Europeanen, die door den watersnood van $^{22}/_{23}$ Februarij schade geleden en om bedeeling zich aangemeld hadden, met milde hand tegemoetkomingen waren verleend, - nadat ook voor de inlandsche bevolking der geteisterde gewesten, voorzoover dit in ons vermogen lag, het noodige was gedaan, - bleken er zeer aanzienlijke sommen over te schieten; wij meenden niet beter te kunnen doen, dan een gedeelte daarvan af te zonderen voor de slagtoffers van látere rampen, die toch even ongelukkig waren, en even groote aanspraak op hulp hadden. Wij meenden daardoor méér te handelen in den geest en naar de bedoeling der edele gevers, dan door die gelden ongebruikt te laten liggen.

Ook de post van *f* 540 voor „kosten, door den heer TEYSMAN op zijne reis naar Midden-Java gemaakt," zou zonder nadere opheldering in veler oog een ongeregtvaardigde uitgaaf kunnen schijnen. Men dient daaromtrent te weten, dat in de maand Junij zich betrekkelijk nog maar zeer weinige Europeanen om bedeeling uit de liefdegiften hadden aangemeld; dat er dien ten gevolge, nadat in de behoeften van die weinigen ruimschoots was voorzien, nog belangrijke sommen beschikbaar bleven; dat alstoen de gedelegeerden gemeend hebben, hun hulpbetoon aan de inlandsche bevolking aanmerkelijk te mogen uitbreiden; en dat, bij den *op dat oogenblik* dreigenden hongersnood in het Bagelénsche, en de beperkte transportmiddelen die de Gouvernements-aannemer te zijner

PERPUSTAKAAN NASIONAL

beschikking had, de daarstelling van een hulp-transportwezen uit Samarang en Tjilatjap naar de geteisterde streken hun zeer noodig en heilzaam toescheen. Maar men begreep, dat een locaal onderzoek naar de uitvoerbaarheid der zaak zou dienen vooraf te gaan; en de heer TEYSMAN, Hortulanus van 's Lands plantentuin te Buitenzorg — een man, in wien een groote mate van praktische kennis zich paart aan een helder oordeel — is toen uitgenoodigd om, in overleg met de betrokken Residenten, zulk een locaal onderzoek te willen bewerkstellingen. Vergoeding van zijne reiskosten was natuurlijk niet meer dan billijk. De zaak zelve bleek overigens al spoedig, aan zeer groote bezwaren onderhevig te zijn, gegrond deels in den tot hare voorbereiding gevorderden tijd, deels in het eigenaardig volkskarakter van den Javaan. In eene zamenkomst, den 7den September gehouden, werd dien ten gevolge door de gedelegeerden, op voorstel van den heer TEYSMAN, besloten, hun plan op te geven.

Voorts dient hier ook nog een woord gezegd te worden van den post van *f* 25.000 voor padi, dien men onder de uitgaven ten behoeve van het Bagelénsche *pro memorie* zal vinden uitgetrokken. De gedelegeerden der Haagsche Commissie hebben indertijd, gedachtig aan den overvloedigen geldvoorraad, en weinig kunnende vermoeden dat in een jaargetijde, waarin naar den gewonen loop der moussons daarop volstrekt niet mogt worden gerekend, een vrij ruime oogst de bevolking van Bagelén voor gebrek zou bewaren, na overleg met den Resident van dat zwaargeteisterd gewest hem tot die uitgaaf gemagtigd. Zij meenden *padi* te moeten doen uitdeelen, en geen *rijst*, omdat de eerste zich beter laat bewaren dan de laatste, en dien ten gevolge in de inlandsche huishouding oneindig meer gewild is. Zij meenden dien plaatselijken inkoop uit de fondsen, door hunne lastgevers hun toevertrouwd, te mogen bestrijden, omdat aan die fondsen destijds geen andere, laat staan een nuttiger, bestemming kon worden gegeven, en omdat het Gouvernement (dat reeds op groote aanvoeren van rijst uit Soerabaija bedacht was) op dien oogenblik in de behoefte aan padi onmogelijk kon voorzien, daar bij inkoop in het groot in Bagelén zelf de prijs van alle levensmiddelen er nog hooger zou gestegen zijn, en aanvoer van elders door het volumineuse

PERPUSTAKAAN NASIONAL

van de padi niet wel doenlijk was [1]. Volgens de verklaring van den Resident zijn dan ook weinig giften den noodlijdenden in Bagelén zoo welgevallig geweest als die uitdeeling van padi. De Haagsche Commissie echter, streng vasthoudende aan haar eenmaal vooropgezet beginsel, dat het de taak van het Bestuur was, voor de voeding van den inlander te zorgen, toonde zich met de zaak weinig ingenomen. Het gevolg daarvan is geweest, dat later door het Comité van gedelegeerden tot de Indische Regering een gemotiveerd verzoek om restitutie van die *f* 25.000 is gericht; een verzoek, dat door deze laatste — die trouwens getoond had, in het algemeen hetzelfde beginsel te huldigen als de Haagsche Commissie — aanstonds met de meeste bereidvaardigheid werd ingewilligd.

Wat eindelijk den tragen afloop der bedeelingen betreft, de schuld daarvan ligt nóch aan de betrokken Residenten nóch aan de gedelegeerden. Maar, gelijk hierboven reeds gezegd is, aanvankelijk hadden van de Europeanen zich slechts weinigen om ondersteuning aangemeld. Eerst later, toen het aanzienlijke bedrag der ontvangen liefdegiften bekend werd en de gevolgen der geleden schade meer gevoeld begonnen te worden, is, zoowel te Soeracarta als te Banjoemas, de een voor en de ander na, op zijn vroeger besluit teruggekomen.

Ziedaar, wat de gedelegeerden gemeend hebben, als toelichting van de cijfers hunner verantwoording te moeten laten voorafgaan. Zij zullen nu verder die cijfers zelve laten spreken. Eerst zal omtrent ieder gewest afzonderlijk worden opgegeven, hoeveel geld er successievelijk door den Gouvernements-commissaris en het Comité voor beschikbaar gesteld, en op welke wijze het besteed is; daarna zal, door bijeentrekking der eindcijfers, een algemeen overzigt worden gevormd, waaruit men zal kunnen zien, hoeveel van de ontvangen liefdegiften in het geheel verbruikt is, en welk gedeelte van dat bedrag aan ieder der onderscheidene klassen van noodlijdenden ten goede is gekomen.

---

[1] Om diezelfde reden werd door den Gouvernements-commissaris — inweêrwil dat, *in het algemeen*, het beginsel der Haagsche Commissie ook het zijne was — uit de Indische giften nog *f* 35.000 voor plaatselijken inkoop van padi ter beschikking van den Resident van Bagelén gesteld.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

I. AANTOONING DER ONTVANGSTEN EN UITGAVEN IN IEDER GEWEST AFZONDERLIJK.

BAGELÉN.

a. Ontvangsten.

Bij missive van 4 Maart 1861 no. 11 beschikbaar gesteld . . . *f* 2.000.—
Bij missive van 13 Maart 1861 no. 32, opnieuw . . . . . „ 2.000.—
Bij missive van 10 April 1861 no. 117, opnieuw . . . . . „ 50.000.—
Bij missive van 30 April 1861 no. 148a, opnieuw . . . . . „ 20.000.—
Bij missive van 3 Junij 1861 no. 165a, opnieuw . . . . . „ 30.000.—
Bij missive van 13 September 1861 no. 196, opnieuw . . . . „ 7.000.—
Bij missive van 4 Maart 1862 no. 220, opnieuw . . . . . „ 2.000.—
Bij missive van 19 Junij 1861 no. 3, voor inkoop van padi, *f* 25.000 *pro memorie.*

Te zamen *f* 113.000.—

b. Uitgaven.

Aan Europeanen en daarmede gelijkgestelden, in geld . . . . . *f* 9.100.—
Aan inlandsche Hoofden, in geld . . . . . „ 14.048.—
Aan de inlandsche bevolking:
in geld . . . . . *f* 3.500.—
in kleederen, voor . . . . . „ 1.000.—
in landbouwgereedschappen, voor . . „ 3.970.81
in ploegvee, voor . . . . . „ 45.285.19
in padi, voor . . . . . „ 33.000.—
f 88.756.—
Aan Chinezen en andere vreemde Oosterlingen, in geld . . . . . „ 1.096.—

Te zamen *f* 113.000.—

BANJOEMAS.

a. Ontvangsten.

Bij missive van 4 Maart 1861 no. 10 beschikbaar gesteld	*f*	8.000.—
Bij missive van 10 April 1861 no. 117, opnieuw	„	50.000.—
Bij missive van 12 April 1861 no. 124, opnieuw	„	2.000.—
Bij missive van 27 April 1861 no. 143[a], opnieuw	„	15.000.—
Bij missive van 7 September 1861 no. 193, opnieuw	„	80.000.—
Bij missive van 4 Maart 1862 no. 221, opnieuw	„	2.600.—
Bij missive van 13 Mei 1861 no. 231, opnieuw	„	634.—
alsmede een som, waarover door het comité zonder tusschenkomst van den resident beschikt is, groot	„	2.000.—
Te zamen	*f*	160.234.—

b. Uitgaven.

Aan Europeanen en daarmede gelijkgestelden:			
in geld	*f*	61.248.63	
in kleederen en voedsel, gedurende de eerste dagen na de overstrooming, voor	„	773.11[5]	
Tegemoetkoming aan een noodlijdende, zonder tusschenkomst van den Resident verleend	„	2.000.—	
	f		64.021.74[5]
Aan inlandsche Hoofden, in geld	„		18.155.—
Aan de inlandsche bevolking:			
in geld	*f*	23.583.—	
in vee, materialen voor den herbouw van haar huizen, kleederen, padi en tabakszaad, voor	„	35.826.57[5]	
	f		59.409.57[5]
Aan de Chinesche bevolking, in geld	„		18.647.68
Te zamen	*f*		160.234.—

PERPUSTAKAAN NASIONAL

SOERACARTA.

a. Ontvangsten.

Bij missive van 4 Maart 1861 no. 9 beschikbaar gesteld	*f*	5.000.—
Bij missive van 10 April 1861 no. 122, opnieuw	„	30.000.—
Bij missive van 22 Julij 1861 no. 179a, opnieuw	„	5.000.—
Bij missive van 7 September 1861 no. 195, opnieuw	„	30.000 —
Bij missive van 7 December 1861 no. 207, opnieuw	„	20.000.—
Bij missive van 17 December 1861 no. 211, opnieuw	„	2,324,16⁵
Bij missive van 4 Maart 1862 no. 222, opnieuw	„	10.000.—
Bij missive van 28 Mei 1862 no. 234, opnieuw	„	925.81
alsmede:		
eene som, waarover door het Comité, op verzoek van den Resident, te Batavia is beschikt, groot	„	250.—
de opbrengst der loterij, door de kinderen van Ds. BRUMUND te Maastricht georganiseerd, groot	„	151.—
het bedrag, bij missive van 15 Februarij 1862 no. 216, voor een noodlijdenden inwoner van Soeracarta, die inmiddels naar Djocjocarta verhuisd was, aan den Resident van dit laatste overgemaakt	„	295.—
Te zamen	*f*	103.945.97⁵

b. Uitgaven.

Aan Europeanen en daarmede gelijkgestelden, in geld	*f*	70.831.99⁵
Aan de inlandsche bevolking, in geld	„	13.340.—
Aan de Chinesche bevolking, in geld	„	19.523.98
Aankoop, door het Comité, van instrumenten voor een landmeter te Soeracarta, die de zijne door den watervloed verloren had	„	250.—
Te zamen,	*f*	103.945.97⁵

PERPUSTAKAAN NASIONAL

KADOE.

a. Ontvangsten.

Bij missive van 10 April 1861 no. 117 beschikbaar gesteld . . . . . „ 5.000.—

b. Uitgaven.

Aan de inlandsche bevolking:

in ploegvee, voor . . . . . „ 2.410.—

in materialen voor den herbouw van haar woningen, voor „ 2.090.— ƒ 4.500.—

Aan een Chinees . . . . . „ 500.—

Te zamen ƒ 5.000.—

KEDIRI.

a. Ontvangsten.

Bij missive van 5 Augustus 1861 no. 187[a] beschikbaar gesteld . . . . . ƒ 10.000.—

Bij missive van 7 December 1861 no. 296 opnieuw. . . . . „ 2.764.65[5]

Te zamen ƒ 12.764.65[5]

b. Uitgaven.

Aan de inlandsche bevolking:

in kleederen, voor . . . . ƒ 3.605.46

in landbouwgereedschappen enz., voor . . . . . „ 2.564.19[5]

in ploegvee, voor . . . . „ 6.595.—

Te zamen ƒ 12.764.65[5]

Later is nog door het Comité beschikbaar gesteld:

voor de noodlijdende bevolking van Makian, bij missive van 4 Maart 1862 no. 219 . . . . . ƒ 10.000.—

voor die van de residentie Palembang, bij missive van 3 Mei 1862 no. 227 . . „ 5.000.—

Te zamen ƒ 15.000.—

Van de besteding dezer ƒ 15.000 kan hier geene verantwoording worden gedaan, omdat alsnog geen verslag dienaangaande is ontvangen van de betrokken Residenten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

II. RECAPITULATIE.

Uit het voorgaande blijkt, dat in het geheel is uitgegeven:

voor Bagelén	ƒ	113.000.—
voor Banjoemas	„	160.234.—
voor Soeracarta	„	103.945.97½
voor Kadoe	„	5.000.—
voor Kediri	„	12.764.65½
voor de bevolking van Makian . . .	„	10.000.—
voor Palembang	„	5.000.—
Te zamen	ƒ	409.944.63

in	aan Europeanen.	Aan inl. Hoofden.	aan de inl. bevolking.	aan Chinezen.	Te zamen.	*Aanmerkingen.*
Bagelén . . .	ƒ 9.100.—	ƒ 14.048	ƒ 88.756.—	ƒ 1.096.—	ƒ 113.000.—	Waar voor een klasse van noodlijdenden niets staat uitgetrokken, was óf niemand die tot zulk een klasse behoorde, óf althans niemand van degenen die tot haar behoorden, door wien schade geleden was.
Banjoemas .	„ 64.021.74½	„ 18.155	„ 59.409.57½	„ 18.647.68	„ 160.234.—	
Soeracarta .	„ 71.081.99½	. . . . .	„ 13.340.—	„ 19.523.98	„ 103.945.97½	
Kadoe	. . . . .	. . . . .	„ 4.500.—	„ 500.—	„ 5.000.—	
Kediri	. . . . .	. . . . .	„ 12.764.65½	. . . . .	„ 12.764.65½	
Makian	. . . . .	. . . . .	„ 10.000.—	. . . . .	„ 10.000.—	
Palembang .	. . . . .	. . . . .	„ 5.000.—	. . . . .	„ 5.000.—	
In het geheel	ƒ 144.203.74	ƒ 32.203	ƒ 193.770.23	ƒ 39.767.66	ƒ 409.944.63	

Bij dit totaal van ƒ 409.944.63

nu nog bijtrekkende het bedrag der uitgaven van meer algemeenen aard, door den Gouvernements-commissaris, de gedelegeerden en het Comité gedaan als:

voor 3 pedatties, van Padang ontboden, met vracht en kosten . . .	ƒ	264.—
aan den heer TEYSMAN de kosten zijner reis naar Middenjava . . .	„	540.—
aan zegels, telegrammen en andere kleine uitgaven	„	117.39
voor het drukken van het verslag	„	125.—
Te zamen	ƒ	1046.39

verkrijgen wij, als eindcijfer der door den Gouvernements-commissaris, de gedelegeerden en het Comité uitgegeven gelden, eene som van . . . . . f 410.991.02

Het totaal der in Indië en Nederland bijeengebragte liefdegiften, waarover de ondergeteekenden te beschikken hadden, beliep (zie § 2) . . . . . f 460.596.80

Na aftrek der gedane uitgaven, ad „ 410.991.02

Blijft een batig saldo van . . . . f 49.605.78

dat echter inmiddels, door de belegging van het ongebruikte kapitaal in rentegevende vendu-acceptaties, nog vermeerderd is met . . . . . „ 4.911.39

zoodat dus, na aftrek van alle uitgaven, op 25 Junij overig was eene som van . . . . . f 54.517.17(1)

Dit overschot (dat voortdurend in vendu-acceptaties belegd blijft) wenschen de ondergeteekenden, met goedvinden van hunne lastgevers in Nederland, gebezigd te zien tot vorming van een reservefonds, waaruit geput kan worden, zoo later rampen van gelijken aard opnieuw eenig deel van Indië mogten treffen. Zij hebben, tegelijk met de aanbieding van dit verslag, aan de Indische regering in overweging gegeven, om — evenals de Nederlandsche regering, naar zij vermeenen, in een soortgelijk geval gedaan heeft — te willen bepalen, door wien en op welke wijze dat fonds zal beheerd, en hoe er over beschikt zal mogen worden.

§ 4. UITKOMSTEN DER BEWEZEN LIEFDADIGHEID.

Wie thans de streken doorreisde, waar de watervloed van $^{22}/_{23}$

(1) Onder het afdrukken van dit verslag werd het berigt ontvangen van de ramp die de stad Enschedé heeft getroffen. Het Comité besloot dadelijk, ten behoeve van de noodlijdenden alhaar over te maken eene som van f 5000, zijnde nagenoeg het bedrag der op de uit Nederland ontvangene gelden gewonnen rente. Het beschikbare overschot, bestemd voor de vorming van een reservefonds, is dien ten gevolge verminderd tot f 49.517.17.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Februarij 1861 zijn allesvernielende kracht heeft doen gelden, zou van het geleden leed weinig sporen meer ontdekken. De dessa's zijn weêr bewoond, de akkers weêr bebouwd, de rijstschuren weêr gevuld, welvaart en tevredenheid zijn onder alle klassen van ingezetenen teruggekeerd.

Van die schoone uitkomst mag ook de particuliere liefdadigheid zich voor een gedeelte de eer toeëigenen. Trouw heeft zij de Indische regering bij het lenigen van den nood ter zijde gestaan, en zeer gewigtige diensten heeft zij onbetwistbaar bewezen. Mag de Indische regering zich beroemen, dat zij, onder den zegen van God den liefderijken Hemelvader, die opnieuw getoond heeft kastijdingen te kunnen verkeeren in zegeningen en de jaargetijden te kunnen doen wisselen op zijn wenk, de bevolking der geteisterde gewesten heeft weten te behoeden voor gebrek; het is de particuliere liefdadigheid geweest, die den noodlijdenden de middelen heeft verschaft om zich van de geleden verliezen te herstellen. Háár werk is het, dat landbouw en veeteelt niet veel langer en veel algemeener hebben stilgestaan; dat zoo menigeen van de kleinere inlandsche Hoofden niet tot volslagen armoede is vervallen; dat geen enkele Europeaan of Chinees, voor wien de schade wezenlijk voelbaar was zoodat hij om tegemoetkoming vragen mogt, met ledige handen heeft behoeven heen te gaan.

De bewezen liefdadigheid mag overigens, naar de overtuiging der ondergeteekenden, ook nog uit een ander oogpunt gezegd worden een allerheilzaamsten invloed te hebben uitgeoefend. De deelnemende belangstelling en onbekrompen mildheid, van alle zijden betoond, heeft ongetwijfeld gestrekt om, zoowel de inlandsche bevolking en de Europesche gemeente als het moederland en zijn zonen in Indië, nader tot elkaâr te brengen, naauwer aan elkaâr te verbinden.

De leden van het Comité, hiermede nederleggende de eervolle, maar moeijelijke taak, die zij naar hun beste weten volbragt hebben, betuigen ten slotte hunnen welmeenenden dank aan allen die hun in de volbrenging van die taak behulpzaam zijn geweest. Vooral aan de Residenten en aan de plaatselijke commissies in de door den watersnood geteisterde gewesten, die hun, tot den einde toe, zoo trouw hebben ter zijde gestaan, achten zij zich ten zeerste verpligt.

Zoo de giften oordeelkundig mogten besteed zijn, de eer daarvan komt voor een goed deel toe aan die Residenten en commissies, die, uit den aard der zaak en in den volsten zin des woords, het oog en de regterhand van het Comité zijn geweest. Den ijver, de naauwgezetheid, en de locale kennis, door hen ten toon gespreid, zullen de leden van het Comité altijd dankbaar blijven herdenken.

Batavia, 25 Junij 1862.

HET COMITÉ VAN GEDELEGEERDEN,

H. C. VAN DER WIJCK,
N. TRAKRANEN,
A. R. F. CRAMERUS, (voor PAINE, STRICKER & Co.),
J. M. TIEDEMAN, (voor de Bataviasche Handelsvereeniging).

In kennisse van mij,

DE SECRETARIS VAN HET COMITÉ,

D. KOORDERS.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

dig mogten besteed zijn, de eer d
toe aan die Residenten en comm
k en in den volsten zin des woord
het Comité zija gewees. Den ijv
sale kennis, door hen ten toon g
Comité altijd dankbaar blijven herd

1862.

E COMITÉ VAN GEDELEGEERDEN,

H. C. VAN DER WIJCK,
N. TRAKRANEN,
A. R. F. CRAMERUS, (voor
STRICKER & Co.),
J. M. TIEDEMAN, (voor de
sche Handelsvereeniging).

sse van mij,

DE SECRETARIS VAN HET CO

D. KOORDERS.

PROSTLOG
ZAELA
ZAELA
PERPUSTAKAAN NASIONAL

PRO 81 [illegible]
ZAELANI

ZAELANI
PERPUSTAKAAN NASIONAL

